

Landschap, De vertraging van de ervaring

Jacob Voorthuis

Ik rij met de trein, rij mijn auto, fiets en loop veel. Met de trein ga ik het hardst. Ik zie het landschap voorbij komen. Langs mij heen. De Nederlandse horizon reduceert zich al snel tot een enkele streep in de verte en gebouwen, bomen, bossen dijken, rivieren, kerktorens en bruggen verschuiven zich naar mij toe accelereren tot de rand van mijn zicht. Als ik omkijk zie ik ze weer vertragen als ze dicht bij de trein waren of weer rustig verschuiven ten aanzien van de andere objecten van mijn gezichtspunt. Ik heb wel eens geprobeerd om in de achterste trein uit het achterste raampje te kijken, maar ik werd al snel gek van de monotonie van de rails die zichzelf naar dat oneindige punt op de horizon schoten. Ik wil geen trein machinist meer zijn. Maar aan de zijkant heb ik de rust op mijn stoel om het landschap zo te zien dansen. Soms reizen elektriciteitspalen met mij mee en zie ik de draden dansen als een ritmisch gebogen muziekbalk. Lelijke dingen zijn er ook, maar moeilijk te vatten als ze voorbij razen, zoals graffiti, waarvan slechts een heel klein deel de moeite waard is. Te weinig om het te gedogen wat mij betreft. Maar ja. Graffiti is net zoals het geluid dat uit de koptelefoontjes komt van de MP3 spelers. Het eist de ruimte op. Er zijn mooie uitzonderingen maar het is nog maar de vraag of die uitzonderingen voor iedereen uitzonderingen zijn. De vraag: hoeveel is het mij waard om graffiti niet te hebben? Ben ik bereid om... Die vraag heb ik me nog niet gesteld want de irritatie is een milde. Het ergert me dat de mensen die graffiti doen hun eigen zelf zo anoniem op de wereld storten. Maar ja dat is nog niet in vergelijking met de licht industriële gebouwen die de linten van de weg bezetten en het onmogelijk maakt voor de automobilist te laten genieten van het Nederlandse landschap. Nu is dat voor de passagier altijd makkelijker dan de automobilist. De automobilist kijkt naar de weg, recht voor hem uit en kan zo nu en dan even zijn ogen heen en weer laten gaan. Hij is minder gerust dan in de trein, gaat ongeveer even hard en is vooral aan het kijken naar mogelijk gevaar en nodige richtingen. Zijn concentratie is daar mee bezig. Kijkt hij op, dan ziet hij wat hij ziet, hij heeft te weinig tijd om goed te observeren en voor te selecteren. En hier gaat het mij om. De dichtheid aan schoonheid moet voor hem groot zijn en continu wil hij de garantie hebben dat hij er van kan genieten. En zijn gefixeerdheid op mogelijke gevaren en nodige richtingen zal zijn blik en zintuigen eerder op mogelijke waarschuwingen doen richten dan op die plekken waar geen risico ligt. Op de fiets is dat minder het geval. De fietser moet ook uitkijken waar hij gaat. Ook voor hem is er gevaar en de nodige richting, maar, zeker in Nederland openbaart dat gevaar en die richting zich vooral op bepaalde punten. Voor de rest is er het fietspad. Dus zijn kijken is vrijer. Hij heeft minder zorgen en voor hem wordt het kijken meer bepaald door de houding die zijn fiets hem voorschrijft dan de relatie snelheid-gevaar. Hij heeft de tijd om de omgeving te bekijken. De looper heeft dit helemaal. De crux van dit verhaal is het volgende. Ik fiets en rij vaak langs de vliet van Voorburg naar Delft. Het is een gemengde ervaring. Prachtige huizen van allerlei formaten en in allerlei configuraties. Ook lelijke huizen, tja wat is lelijk. Er is hoogbouw, er zijn advertenties. Natuurlijk groen, veel vogels, een gigantisch en somber maar indrukwekkend viaduct, enfin er is veel. Om over het leven op water nog maar te zwijgen: roeiers, riviervracht, het licht op het water. De mist 's ochtends. Elke keer als ik rij valt me op hoe verrommelt het is en elke keer als ik precies dezelfde weg fiets valt me op hoe mooi het is. Hoe kan dit?

Landschap, Een strategie.

“Het Nederlandse landschap is zó mooi!” “Helemaal niet.” zegt mijn (Engelse) Vrouw. “Het Engelse landschap is mooi. Het Nederlandse landschap is saai, plat en verrommelt.” “Dat is niet waar. Het Nederlandse landschap is prachtig alleen je moet het kunnen waarderen. Dat moet je leren. En de Engelsen hebben het van de Nederlanders geleerd. Vergeet dat niet. Zowel het woordje landschap als het woordje schilderachtig dat vrijwel uitsluitend gebruikt wordt in de beoordeling van het landschap komen allebei vanuit de Nederlandse landschapstraditie! (Gevoel van enorm triomf...) Het Engelse landschap is makkelijk; het Nederlandse landschap daarentegen vergt sensibiteit en oefening.” “Pfff.” Zo gaat de conversatie wel eens in de auto. Nooit op de fiets. Rijden we langs Zutphen en draaien we een bocht om en dan schreeuw ik uit: “kijk dan, is dat niet mooi?” “Ja zegt mijn vrouw op een gegeven dag, het is wel mooi maar het zijn altijd maar postzegeltjes van mooi.” Dat was een belangrijke uitspraak. Want natuurlijk ben ik er gevoelig voor., Ik ben erg trots op Nederland. En ik krijg vaak dat Engelse superioriteitsgevoel over me heen. Dus ik ben wat overgevoelig, dat wil ik graag toegeven. Tegelijkertijd, vind ik het Engelse landschap erg mooi, maar het Nederlandse ook, alhoewel ik moet toegeven dat het, vanuit de randstad niet makkelijk is om het te ervaren zoals je het Engelse of Franse landschap kan ervaren. Uren van onophoudelijk genot, zelfs op de snelheid van een auto. En de verrommeling is een feit, dat wordt in mijn leven niet zo maar teruggedraaid alhoewel er goeie dingen gaande zijn. Toch als ik met de trein van Dordrecht naar Breda rij, over het Hollands Diep en de velden er voor en na, of over de rivieren tussen Utrecht en den Bosch, of als we op de dijk rijden tussen Wijk bij Duurstede en Amerongen, waarbij die bizarre ervaring ontstaat dat je zelf op een gelijk gehouden hoogte over het lager liggende vlakke landschap vliegt met de velden die van boven af snel naar de horizon vliegen en waarboven zich die enorme lucht vol donkere goden en hemels zonlicht. Het rijke bruin van de geploegde akkers en het bonte groen gras naar Amerongen dan is dat een schoonheidservaring die niet te versmaden is. Onder het Schieviaduct van Rotterdam is ook schoonheid te vinden maar die is tegenwoordig erg veel te zien. Ook in England en Frankrijk. En de schoonheid van het strakke lijnenspel van dijken en infrastructuur die in Zeeland bijvoorbeeld zo indrukwekkend kan zijn of over de afsluitdijk, die bijzonderen door de rechtlijnige mens gemaakte schoonheid die is moeilijk voor een Engelse die overal kronkels willen, ook op de theepot. Die moet ik zelf voor mezelf tot me nemen. Maar toen mijn vrouw begon over het postzegelformaat van de Nederlandsche landschapservaring had ik de oplossing. We zijn samen nu druk bezig een verzameling aan te leggen. Want dat is wat je doet met postzegels. Verzamelen. En wij verzamelen standpunten. En de continuïteit die is erg zeldzaam maar ook minder essentieel nu dat juist het schilderachtige op een bijzonder manier terug is gekomen in mijn landschapservaring van Nederland. Ik moet zorgen dat ik mijn gezichtsveld goed uitkies. Ook moet ik het perspectief encadreren om te zorgen dat ik bepaalde zaken wel en andere weer niet meeneem. Maar naar mate ik dat doe, ben ik in staat veel in het kader te plaatsen dat vanuit een conventionele landschapservaring er niet in zou horen.